

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-42-04>
УДК 327

Валерій Петрович Кононенко

д.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61022
v.kononenko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0002-6461-7072>

ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розглянута категорія «внутрішній політичний діалог», який слід розуміти як політико-психологічний процес прийняття рішень шляхом узгодження позицій між владою та громадянським суспільством із складних проблем внутрішньодержавних проблем та забезпечення процесу їх впровадження.

З'ясовано, що головними умовами діалогу є справжнє бажання влади при прийнятті рішень враховувати думку суспільства та довіра суспільства до влади, або взаємне бажання відновити таку довіру. Зазначено, що, з одного боку, мирний політичний діалог є вираженням демократії, а з іншого – гарантом її збереження.

У багатьох випадках державні інституції не функціонують належним чином, оскільки вони скомпрометовані політичною упередженістю, корупцією та неефективністю. Роль політичного діалогу в таких контекстах полягає у зміцненні легітимності владних інституцій шляхом досягнення консенсусу та довіри до їх належного функціонування. До того ж, саме внутрішній діалог може сприяти встановленню/відновленню легітимності влади та її зміцненню.

Виявлено, що на перешкоді ефективного внутрішнього політичного діалогу в Україні стоять проблеми: неефективна боротьба з корупцією, небажання реально реформувати судову та судово-виконавчу системи, неефективність правоохоронних органів; недосконалість нормативного забезпечення; відсутність балансу між безпекою та прозорістю роботи Верховної Ради.

Ключові слова: *внутрішній політичний діалог, внутрішньодержавний конфлікт, демократія, права людини.*

Як цитувати: Кононенко, В.П. 2022. Внутрішній політичний діалог в демократичному суспільстві. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 42: 27-31. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-42-04>

In cites: Kononenko, Valery. 2022. Internal Political Dialogue in a Democratic Society. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 42: 27-31. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-42-04> (in Ukrainian)

Спеціальний представник Євросоюзу з прав людини Ставрос Ламбринідіс зазначив, що участь суспільства в управлінні державою є обов'язковою умовою контролю та недопущення випадків зловживання владою, особливо у випадках порушення прав людини це не припустимо, оскільки права та свободи людини є основою демократії (Dialogue on Democracy 2017).

Розбудова демократичного суспільства в Україні перервана воєнною агресією з боку РФ у лютому 2022 р., але це не зняло з порядку денного питання укріплення демократії, збереження демократичних прав і свобод громадян України. Залишається актуальною проблемою для стабільності демократії наявність дистанції між багатими та бідними, новою загрозою є посилення контролю над громадянами завдяки новітнім технологіям, звуження доступу до інформації та ін. Ці та інші питання розвитку демократії стали предметом обговорювання

на конференції «Зберегти та розвинути демократію в Україні: які виклики в демократичній трансформації?» (Як зберегти демократію 2022). Одна з загальних загроз, але окрім зовнішнього ворога, на стан демократії в державі впливають незадовільна реформа правоохоронної системи; несталість законодавчої бази; нестабільність фінансової та банківської систем (Красівський, Пасічник 2018).

Визнання верховенства влади народу є важливим принципом, на якому базується українська державність у складних сучасних реаліях, потребує додаткового теоретичного осмислення (Шипілов 2009:7). Так, О. Бориславська розглядала проблеми демократії в умовах загроз національній безпеці, Л. Шипілов вивчав питання народовладдя як основи демократичної держави. Визначенню феномена демократії присвятили свої праці Н. Латигіна, О. Кабанець, А. Одендаал, Дж. Дьюї, Дж. Піхлер.

Уперше ідеї демократії виникли в стародавніх грецьких полісах. Громадянин перш за все був свобідним та отримував можливість брати участь в управлінні державою, у вирішенні судових справ тощо. У перекладі з давньогрецької «демократія» означає «влада народу». В Античній Греції цей термін застосовувався для визначення такого устрою, за якого вільні громадяни мали рівний доступ до управління справами держави-поліса. Причому, участь в управлінні не вважалася правом або обов'язком: воно, скоріше, розглядалося як невід'ємний атрибут громадянства.

На збереження та розвиток демократичних цінностей повинні бути спрямовані зусилля культури та освіти, а головне – суспільна думка (Латигіна 2014: 27). Права та основні свободи людини в аспекті їх забезпечення є фундаментом будь-якого об'єднання (держав, міжнародних організацій) та визначає його життєздатність. У сучасних демократичних державах легітимність органів публічної влади залежить від їхнього ставлення до прав людини (Занкевич 2019: 193). Зокрема, дотримання балансу інтересів особи та суспільства (Кононенко 2021:67). За відсутності такого балансу втрачають як держава, так і суспільство. Держава – втрачаючи суспільну підтримку, а фактично легітимність влади, яка намагається її втримати шляхом згуртування перед зовнішнім ворогом, а тому такі держави найбільш схильні до агресії. Але агресивна війна в історії людства ще ніколи не сприяла більш-менш довготривалому

зростанню рівня життя населення держави-агресора і, навпаки, – воно значно погіршувалось (Кононенко 2023: 105). З іншого боку, розвиток політичної нації можливий лише у демократичній державі і за умови розвитку громадянського суспільства, де панує верховенство закону й повага до прав людини, звісно, за умови активної участі громадян у політичному житті (Українська політична нація 2012: 155), яке засновано на офіційному законодавчому визнанні народу джерелом влади за умови діючого механізму захисту цієї влади (Кабанець 2016: 153)

Як наслідок, реакція на внутрішньо-державний конфлікт має передбачати набагато більше, ніж підтримання миру та формування національної мирної угоди, і впливати на все населення, при цьому цивільні особи несуть основну частину жертв і тяготи гуманітарних криз. Крім того, внутрішньодержавний конфлікт часто призводить до серйозного зниження спроможності управління, що завдає шкоди не лише ефективності державних установ, а й їхній політичній легітимності. Це вимагає процесів примирення на всіх рівнях суспільства, відновлення довіри до демократичних інституцій і сприяння виробленню достатньо узгодженого національного бачення для стимулювання розвитку. Для всіх цих завдань політичний діалог є незамінним інструментом (Odendaal 2011).

Зрозуміло, що складні політичні проблеми та глибоко вкорінені протиріччя неможливо вирішити за допомогою разового діалогу та/або за допомогою тільки діалогу. Процес побудови достатньої соціальної згуртованості і функціональні інститути в суспільстві, що було спустошено насильницьким конфліктом, є тривалим процесом. Тому слід зосередитися на зміцненні процедур або інституцій, здатних підтримувати процеси діалогу. Зрештою метою має бути політична культура, яка вдається до діалогу як першої відповіді на зростання напруженості (Odendaal 2011).

Але демократія – це щось більше, ніж просто певний вид правління. Перш за все, це вид спільного життя, взаємообмін досвідом. При демократії в суспільстві постійно зростає кількість людей, готових узгоджувати свої дії з діями інших і враховувати чужі інтереси, визначаючи мету і напрямки своїх власних. Д. Дьюї, характеризуючи демократію звертає увагу на більш численні і різноманітні точки загального інтересу та важливість визнання

взаємних інтересів як чинника соціального контролю. Це означає не тільки більш вільну взаємодію між соціальними групами, а й зміну соціальних навичок – їх безперервне переналаштування через зустріч із новими ситуаціями, що породжуються різноманітним спілкуванням. І саме ці дві риси характеризують демократично влаштоване суспільство (Dewey's 2017), яке сприймає різноманітні точки зору на загальну проблему та важливість визнання взаємних інтересів у процесі їх узгодження шляхом мирного діалогу.

Кожна діалогова ініціатива має власну мету, пристосовану до конкретної проблемної ситуації чи потреби. Ця потреба вищого рівня складається з двох основних компонентів. Однією з них є дефіцит м'якого боку демократії – культури участі та співпраці, необхідної для того, щоб зробити суспільства стійкими, а демократичні уряди – стабільними. Іншим є розрив ефективності врядування, який підриває довіру суспільства до демократичних інституцій та їх підтримку, оскільки багато з найгостріших суспільних проблем залишаються здебільшого невіршеними (Pruitt, Thomas 2007).

Політичний діалог є важливим механізмом для просування мирної демократії. Інклюзивний політичний діалог за своєю природою є демократичною діяльністю. Отже, мирний політичний діалог є вираженням демократії. У разі належного впровадження він також сприяє просуванню демократичних практик, дозволяючи почути голоси всіх верств суспільства. Політичний діалог не суперечить інституційній розбудові. Однак у багатьох випадках державні інституції не функціонують належним чином, оскільки вони скомпрометовані політичною упередженістю, корупцією та неефективністю. Роль політичного діалогу в таких контекстах полягає у зміцненні легітимності інституцій шляхом досягнення консенсусу та довіри до їх належного функціонування. Часом бувають надзвичайні процеси діалогу необхідні для досягнення цієї мети (Odendaal 2011). Натомість, на думку Йоганнеса В. Піхлера, діалог або використовує легітимність, або є зайвим. Це вирішальний, а також згубний момент, незалежно від того, бореться влада за важелі легітимності, чи ні (Pichler 2015: 47). Але з такою дилемою погодитись не можна – діалог не може бути зайвим, оскільки за його відсутності вже починається диктатура. До того ж, саме внутрішній діалог може сприяти

встановленню/відновленню легітимності демократичної влади та її зміцненню і взагалі – гарантом збереження самої демократії.

Висновки. Метою політичного діалогу є побудова національного консенсусу та соціальної згуртованості, а також визначення спільного бачення майбутнього.

Внутрішній політичний діалог – це політико-психологічний процес прийняття рішень шляхом узгодження позицій між владою та громадянським суспільством із складних внутрішньодержавних проблем та забезпечення процесу їх впровадження.

Головними умовами діалогу є справжнє бажання влади при прийнятті рішень враховувати думку суспільства та довіра суспільства до влади, або взаємне бажання відновити таку довіру.

Зазначено, що, з одного боку, мирний політичний діалог є вираженням демократії, а з іншого – гарантом її збереження. Роль політичного діалогу полягає у зміцненні легітимності інституцій шляхом досягнення консенсусу та довіри до їх належного функціонування. До того ж, саме внутрішній діалог може сприяти встановленню/відновленню легітимності та її зміцненню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dialogue on Democracy in Dialogue. 2017. *European Endowment for democracy*. URL: <https://www.democracyendowment.eu/en/news/1025-ru-dialogue-in-democracy-democracy-in-dialogue.html>
2. Як зберегти демократію в Україні під час війни? Думки політиків і громадських експертів, *Реанімаційний Пакет Реформ*. 2022. URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-zberehyty-demokratiiu-v-ukraini-pid-chas-viyny-dumky-politykiv-i-hromadskykh-ekspertiv/>
3. Красівський, О. Я., Пасічник, В. М. 2018. Політичний діалог між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію, *Ефективність державного управління*, 56. URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.56.2018.164084>
4. Шипілов, Л. М. 2009. *Народовладдя як основа демократичної держави*: Монографія. Харків: Видавництво «ФІНН».
5. Латигіна, Н. 2014. До визначення феномена демократії, *Політичний менеджмент* 3: 20-29.
6. Занкевич, Н.В. 2019. Розхитаний захист прав людини та основоположних свобод в Європейському Союзі, *Молодий вчений* 5 (69): 193-197.
7. Кононенко, В.П. 2021. «Обов'язкова вакцинація: аналіз застосування практики Європейського суду з прав людини з окремих питань біоетики». *Український часопис міжнародного права* 4: 66-74.
8. Кононенко, В.П. 2023. Становлення принципу поваги прав людини в Європі, його зв'язок з

міжнародною та національною безпекою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 75: 104-109.

9. *Українська політична нація: проблеми становлення: зб. статей*. 2012. Київ : НІСД.

10. Кабанець, О. 2016 «Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз)»: дис. ...канд. юрид. наук, К.

11. Odendaal, A. 2011. The Role of Political Dialogue in Peacebuilding and Statebuilding - An Interpretation of Current Experience. Report submitted to the Working Group on Political Dialogue of the International Dialogue on Peacebuilding and Statebuilding. URL: https://www.pbsbdialogue.org/media/filer_public/bd/c8/bdc8e1a2-65b0-4305-94d8-20d02d05323e/the_role_of_political_dialogue_in_peacebuilding_and_state_building_en.pdf

12. Dewey's, J. «Democracy and Education». *Cambridge University Press*. 2017. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/john-deweys-democracy-and-education/FC3407854DF15733A5A2AAC44579FDCC>

13. Pruitt, Bettve, Thomas, Philip. 2007. *Democratic Dialogue – A Handbook for Practitioners*. General Secretariat of the Organization of American States 2007. URL: http://www.oas.org/es/sap/dsdme/pubs/dial_%20demo_e.pdf

14. Pichler, J.W. 2015. *Civil Dialogue and Participatory Democracy in the Practice of the European Union Institutions*. European Economic and Social Committee. Published by: Visits and Publications. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-02-15-397-en-n.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2022

Стаття рекомендована до друку 20.12.2022

Valery KONONENKO

Doctor of Law, Associate Professor of the Department of International Relations, of International Information and Security of V.N. Karazin Kharkiv National University
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
v.kononenko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0002-6461-7072>

INTERNAL POLITICAL DIALOGUE IN A DEMOCRATIC SOCIETY

The category «internal political dialogue» is considered, which should be understood as a political and psychological decision-making process by coordinating positions between the authorities and civil society on complex problems of domestic problems and ensuring the process of their implementation. It was found that the main conditions of the dialogue are the real desire of the authorities to take into account the opinion of the public and the public's trust in the authorities when making decisions, or a mutual desire to restore such trust.

It is noted that, on the one hand, peaceful political dialogue is an expression of democracy, and on the other hand, it is a guarantor of its preservation. In many cases, public institutions do not function properly because they are compromised by political bias, corruption and inefficiency. The role of political dialogue in such contexts is to strengthen the legitimacy of institutions by building consensus and trust in their proper functioning. In addition, it is the internal dialogue that can contribute to the establishment/restoration of legitimacy and its strengthening.

It was revealed that there are problems standing in the way of effective internal political dialogue in Ukraine: ineffective fight against corruption and reform of the law enforcement and judicial system; instability of the legislative framework; instability of financial and banking systems, lack of balance between security and transparency of the work of the Verkhovna Rada.

Keywords: *internal political dialogue, intrastate conflict, democracy, human rights.*

REFERENCES

1. Dialogue on Democracy in Dialogue. 2017. *European Endowment for democracy*. URL: <https://www.democracyendowment.eu/en/news/1025-ru-dialogue-in-democracy-democracy-in-dialogue.html>

2. How to preserve democracy in Ukraine during the war? Opinions of politicians and public experts. *Reanimation Package of Reforms*. 2022. URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-zberehty-demokratiyu-v-ukraini-pid-chas-viyny-dumky-politykiv-i-hromadskykh-ekspertiv/> (in Ukrainian)

3. Krasivskyi, O. Ya., Pasichnyk, V. M. 2018. Political dialogue between Ukraine and the EU within the framework of the Association Agreement,

- Effectiveness of public administration*, 56. URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.56.2018.164084> (in Ukrainian)
4. Shipilov, L. M. 2009. *People's power as the basis of a democratic state*: Monograph. - Kharkiv: FINN Publishing House (in Ukrainian)
5. Latygina, N. 2014. Towards defining the phenomenon of democracy, *Political Management*, 3: 20-29 (in Ukrainian)
6. Zankevich, N.V. 2019. Shattered protection of human rights and fundamental freedoms in the European Union. *Young scientist* 5 (69): 193-197 (in Ukrainian)
7. Kononenko, V.P. 2021. Mandatory Vaccination: An Analysis of the Application of the Practice of the European Court of Human Rights on Certain Bioethical Issues. *Ukrainian Journal of International Law* 4: 66-74 (in Ukrainian)
8. Kononenko, V.P. 2023. Emergence of the principle of respect for human rights in Europe, its connection with international and national security, *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Law Series, 75: 104-109. (in Ukrainian)
9. *Ukrainian political nation: problems of formation*: coll. articles 2012. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)
10. Kabanets, O. 2016 Democracy as a phenomenon of legal reality (theoretical and legal analysis): dissertation. ... candidate law Nauk, K. (in Ukrainian)
11. Odendaal, A. 2011. The Role of Political Dialogue in Peacebuilding and Statebuilding - An Interpretation of Current Experience. Report submitted to the Working Group on Political Dialogue of the International Dialogue on Peacebuilding and Statebuilding. URL: https://www.pbsbdialogue.org/media/filer_public/bd/c8/bdc8e1a2-65b0-4305-94d8-20d02d05323e/the_role_of_political_dialogue_in_peacebuilding_and_statebuilding_en.pdf
12. Dewey's, J. *Democracy and Education*. Cambridge core Cambridge University Press. 2017. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/john-deweys-democracy-and-education/FC3407854DF15733A5A2AAC44579FDCC>
13. Pruitt, Bettye, Thomas, Philip. 2007. *Democratic Dialogue – A Handbook for Practitioners*. General Secretariat of the Organization of American States 2007. URL: http://www.oas.org/es/sap/dsdme/pubs/dial_%20demo_e.pdf
14. Pichler, J.W. 2015. Civil Dialogue and Participatory Democracy in the Practice of the European Union Institutions. *European Economic and Social Committee*. Published by: Visits and Publications. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-02-15-397-en-n.pdf>

The article was received by the editors 18.11.2022

The article is recommended for printing 20.12.2022.